

ირაკლი კინწურაშვილი

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი, აკ. წერეთლის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

ეროვნული მემკვიდრეობის განვითარების ზოგიერთი საკითხი

საქართველოს ეკონომიკის აღორძინება-განვითარების ხელშეწყობისათვის მნიშვნელოვანია ყურადღება მიექცეს აგრო-ბიზნესის განვითარებას, რადგან მას შეუძლია გადამწყვეტი როლი შეასრულოს ქვეყნის ეკონომიკის აღორძინების საქმეში. იმისათვის, რომ საქართველომ კუთვნილი ადგილი დაიკავოს განვითარებულ ქვეყნებს შორის ურთიერთობებში, აუცილებელია ხელისუფლებამ ჯეროვანი ყურადღება მიაქციოს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განვითარებას და ამ სფეროში დაკავებულ მეწარმე ბიზნესმენებს.

ამ გზით მოძრაობა გულისხმობს სოფლის მეურნეობის შეთანაწყობილი დარგების განვითარებაზე ხელშეწყობასა და სტიმულირებას, რომელშიც გადამწყვეტი როლი უნდა შეასრულოს გრძელვადიანი დაკრედიტებისა და ინვესტირების უზრუნველყოფამ და საერთოდ სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაწყვეტაში საგნობრივი ნაბიჯების გადადგმამ.

აგროსექტორის განვითარების თვალსაზრისით აუცილებელია გატარებული იქნეს შემდეგი ღონისძიებები:

– აგროსექტორის განვითარების ტერიტორიული პრინციპების გამოთანაბრებისათვის ხელშეწყობა;

– მიწის სავარგულებისა და სხვა ბუნებრივი რესურსების ეფექტურად გამოყენება მაქსიმალური ათვისების პოზიციებიდან;

– მცირე და საშუალო ბიზნესის სტიმულირება აგრობიზნესის შესაბამის დარგებში;

– აგრარული სასურსათო პროდუქტების საექსპორტო პოტენციალის გადიდება და საექსპორტო საქონლის წარმოების გადიდების ორგანიზაცია;

- პროტექციონისტული პოლიტიკის განხორციელება ქვეყანაში შიდა სასოფლო-სამეურნეო ბაზრის განვითარებისა და დაცვის მიზნით;

- ეროვნულ ბაზარსა და იმპორტზე ორიენტირებული სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოება და მისი ქვეყნის შიგა და მსოფლიო ბაზარზე გატანა;

- თანამედროვე ტექნოლოგიების ათვისება და ისეთი ბიო-პროდუქციის წარმოება რომელთა უსაზღვრო მოთხოვნაცაა მსოფლიო ბაზრებზე;

- დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის და საზღვარგარეთის ქვეყნებთან სამეწარმეო კავშირების აღდგენა-განვითარება;

- საკონსერვო და გადამამუშავებელი მრეწველობის საწარმოთა ძირითადი მაპროფიტებელი პროდუქციის განსაზღვრა და განვითარება, რათა მოხდეს ადგილობრივი რესურსების სრული ათვისება და გადამამუშავება.

მსუბუქი და კვების მრეწველობის დარგს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში, სტრატეგიული მნიშვნელობა ენიჭება. ეს დარგები უნდა უზრუნველყოფდნენ მაღალხარისხოვანი პროდუქციით მოსახლეობის მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას და მათი კეთილდღეობის ამაღლებას. ამასთან დიდია ამ დარგების როლი ადგილობრივი წარმოების ფართო მოხმარების საქონლითა და კვების პროდუქტებით ქვეყნის შიგა ბაზრის უზრუნველყოფის, ფულის მიმოქცევის რეგულირების და ბიუჯეტის შემოსავლებით ზრდის საქმეში. ამ დარგების განვითარების საფუძველთა საფუძველს კი წარმოადგენს ქვეყანაში სოფლის მეურნეობის – აგრო სექტორის დარგთა შეთანაწყობილი განვითარება.

აგრარული მეურნეობის განვითარების თვალსაზრისით, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს მანქანათმშენებელი და ტრაქტორმშენებელი მრეწველობის განვითარებასა და ამოქმედებას, რის გარეშეც შეუძლებელი იქნება ქვეყნის საერთო ეკონომიკური პროგრესის, აგრარული მეურნეობის მეცნიერულ-ტექნიკური და შრომითი პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენება. პირველ რიგში უნდა განვითარდეს ისეთი ქვედარგები, რომლებიც სათანადო ტექნიკით მოამარაგებს ქვეყნის ეროვნულ მეურნეობათა დარგებს – სოფლის მეურნეობას, კვების მრეწველობას, საოჯახო და კერძო მეურნეობებსა და სხვას.

აგრარულ სექტორს განსაკუთრებული ყურადღება იმის გამო ენიჭება, რომ აქ იწარმოება ადამიანისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის პროდუქცია, რომელიც ერთი

მხრივ, აუცილებელია ადამიანის სიცოცხლისათვის, ხოლო მეორეს მხრივ, სამუშაო ძალის კვლავწარმოებისათვის. სოფლის მეურნეობა აგრეთვე აწარმოებს ნედლეულს მრავალი დარგისათვის, კერძოდ გადამამუშავებელი მრეწველობისათვის. ამდენად, მისი განვითარება მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს ქვეყნის საერთო ეკონომიკურ განვითარებას.

როცა საუბარია ქვეყნის აგრარულ სექტორზე, ამ შემთხვევაში საქმე გვაქვს, ერთი მხრივ, უშუალოდ სოფლის მეურნეობასთან, ხოლო მეორე მხრივ კი, განიხილება საერთოდ აგროსამრეწველო კომპლექსი (ასკ), რომელიც წარმოადგენს სახალხო მეურნეობის დარგების ერთობლიობას, რომლებიც დაკავებულნი არიან სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოებით, შენახვით, გადამამუშავებითა და მომხმარებლამდე მიტანით. ფართო გაგებით, ეს სფერო მოიცავს მთლიანად აგრარულ ეკონომიკას (შეთანაწყობილი დარგების განვითარებას).

საქართველო ტრადიციული აგრარული ქვეყანაა, სადაც მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი დასაქმებულია სოფლის მეურნეობაში, ისევე, როგორც მსოფლიო მოსახლეობის ნახევარზე მეტი, სწორედ სოფლის მეურნეობაშია დასაქმებულია, ზოგიერთ ქვეყანაში მოსახლეობის 3/5-ია დასაქმებული სოფლის მეურნეობაში.

სოფლის მეურნეობა ხასიათდება გარკვეული თავისებურებებითა და კანონზომიერებით, რომელიც განპირობებულია წარმოების განსაკუთრებული ტექნოლოგიით, შრომითი რესურსების, მიწისა და წარმოების სხვა საშუალებებისათვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებებით:

– სოფლის მეურნეობისა და საერთოდ აგრო-ბიზნესის წარმატება დამოკიდებულია ისეთ ბუნებრივ ფაქტორებზე, როგორცაა ნალექების საშუალო წლიური რაოდენობა; წლის განმავლობაში მზიან დღეთა რიცხვი; ტემპერატურის ცვლილებები და ა.შ.

– სოფლის მეურნეობის განვითარება და გაფართოება სხვა დარგებისაგან განსხვავებით ძალზე პრობლემატურია, რაც გამოიხატება მიწის ფართობების, სასოფლო-სამეურნეო, სახნავ-სათესი მიწების შეზღუდულობაში.

სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის მონაცემებით 2004-2005 წლებში ჩატარებული სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მასალებიდან ირკვევა, რომ 285,3 ათასი ფერმერული (გლეხური) მეურნეობაა, მათი საერთო რიცხოვნობის (802 ათასი) 35%

ფლობს 0,5 ჰექტარამდე მიწის ნაკვეთს, მათ საერთო მფლობელობაშია სულ 67 ათასი ჰა მიწის ნაკვეთი, ხოლო 27% ფლობს 0,5-დან 1 ჰა-მდე მიწის ნაკვეთს, მათი საერთო მფლობელობა შეადგენს 160 ათას ჰა მიწის ნაკვეთს. ერთ ჰექტარამდე მიწის ნაკვეთებზე რაიმე პროგრესული ტექნოლოგიების დანერგვა, სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოთა მექანიზაციის განხორციელება, შრომის ნაყოფიერების ამაღლება პრაქტიკულად შეუძლებელია.

– აგრალურ სექტორში წარმოებული პროდუქცია ვერ ახერხებს მონოპოლისტურ მდგომარეობაში ყოფნას, ვინაიდან გლეხობას არ შეუძლია სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მოცულობისა და მისი ფასების კონტროლი ბაზარზე.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის და საერთოდ აგრო სექტორის განვითარებისათვის საკმარისი რესურსები აქვს მაგრამ ვერ იყენებს. ამჟამად სოფლად სამეურნეო პოტენციალის უდიდესი ნაწილი გამოუყენებელია. ამის მიზეზია სახნავ-სათესი ტექნიკის უქონლობა; შრომითი რესურსების დაბალი დონე; საწვავ-საცხები მასალების კატასტროფულად მაღალი ფასი; მიწის რესურსები ეროზირებული და გამოფიტულია; შხამქიმიკატები ჯერ უხარისხოა და მერე ძალიან ძვირია. ყოველივე ზემოთქმული და სხვა მიზეზები განაპირობებენ აგრო სექტორის განუვითარებლობასა და წარმოებული პროდუქციის სიმცირეს, რაც თავისთავად გამოხატულებას პოულობს მის არაკონკურენტუნარიანობაში.

საქართველოში ცხვრის ბუმი ორი წლის წინ დაიწყო, როცა არაბმა ინვესტორებმა მონდომეს ქვეყნიდან 300 000 სული ცხვარის გაყვანა, ამის მიზეზი კი ქართული ცხვრის უნიკალური თვისებები აღმოჩნდა. უცხოელების ქართული ცხვრით დაინტერესება რა თქმა უნდა კარგია, მაგრამ ამ რაოდენობის ცხვრის ერთიანად გაყვანა ქვეყნისათვის და კერძოდ მეცხვარეობის დარგისათვის შეიძლება დამღუპველი აღმოჩნდეს, მით უმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ სტატისტიკური მონაცემებით ცხვარი და თხა 2003 წელს 722 ათასი იყო, ხოლო 2009 წელს 707 ათასი, ე.ი. ექვს წელიწადში მატების ნაცვლად 15 ათასითაა შემცირებული.

ეხლა განვიხილოთ საერთოდ ხორცის ადგილობრივი წარმოება: სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტოს მონაცემებით 2003 წელს ხორცის წარმოება 110 ათას ტონას შეადგენდა, ხოლო 2009 წელს 54 ათას ტონამდე შემცირდა, ამაში შედის ცხვარი, ძროხა, ღორი და ქათამი. ე. ი. ორჯერაა შემცირებული, სამაგიეროდ ორჯერ გაიზარდა იმპორტი: 2003 წელს 30 ათასი ტონა შემოდიოდა, ხოლო 2009 წელს

შემოტანილი იქნა 62 ათასი ტონა გაყინული იაფფასიანი ხორცი, რომელიც საექვო ხარისხითაც გამოირჩეოდა.

რაც შეეხება ფრინველს 2003 წელს 9 მილიონ 200 ათასი ფრთა იყო, ხოლო 2009 წელს 6 მილიონამდე შემცირებული. ადგილობრივი ფრინველის ხორცის წარმოება 18 ათასი ტონიდან 12 ათას ტონამდე შემცირდა, ხოლო იმპორტი 40 ათას ტონამდე გაიზარდა წლიურად.

საქართველო მხოლოდ ბიომრავალფეროვნებით კი არ არის უნიკალური, არამედ იმითაც, რომ აქ ყველა კლიმატური ზონაა და ყველა ზონას შესაბამისი ჯიშის ხორბალი ჰქონდა მორგებული, რომელიც ხანგრძლივი სელექციის შედეგი იყო და ამიტომაც მოდიოდა დიდი მოსავალი. დღეს კი ფიქრობენ აქ შემოიტანონ უცხოური გენმოდიფიცირებული ხორბლის თესლი და დათესონ, და ეს ხდება მაშინ, როცა მთელი მსოფლიო გადადის ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტის წარმოებაზე, რადგან ასეთი პროდუქტი გაცილებით ძვირიც ღირს, მასზე მოთხოვნაც დიდია და კონკურენციას უწევს გენმოდიფიცირებულ პროდუქციას.

იმისათვის, რომ ნათლად დავინახოთ თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია სოფლის მეურნეობის განვითარება და რა რაოდენობის საკვები პროდუქტის მოწოდება შეუძლია მას, მოვიყვან ერთ მაგალითს:

ყოფილი საბჭოთა წყობილების დაშლის შემდეგ, კერძოდ 1992 წლისათვის ქვიტირის მებოსტნეობის საბჭოთა მეურნეობა ფლობდა 850-ჰა მიწის ფართობს. აქედან გამოიყენებოდა 650 ჰა მიწის ნაკვეთი, ითესებოდა და ირგებოდა კომბოსტო, ბადრიჯანი, პომიდორი, კიტრი, ბოლოკი, ბარდა, სიმინდი, ხორბალი და სხვა. აქედან მოსავალი მოდიოდა: პომიდორი – 90 ჰა-ზე, მოსავალი მოდიოდა 1000 – 1200ტ; კომბოსტო - 45 ჰა, მოსავალი – 800–850ტ; კიტრი – 5 ჰა, მოსავალი – 30ტ; მწვანე ლობიო – 5 ჰა, მოსავალი – 15-17ტ; ბადრიჯანი – 5 ჰა, მოსავალი – 30-35ტ; საზამთრო 30 ჰა, მოსავალი – 450-500ტ; ხორბალი 30 ჰა, მოსავალი – 40–45ტ; ასევე ითესებოდა სამარცვლე სიმინდი 30 ჰა-ზე, სასილოსე სიმინდი - 60 ჰა-ზე; ბარდა – 30 ჰა-ზე; ბოლოკი 100 ჰა-ზე რომელიც ეშელონებით გადიოდა რუსეთში, არადა ეს ყველაფერი ისეთ მიწაზე მოდიოდა სადაც 75%-ს ქვა შეადგენდა, რომლის განოციერებისათვის შეჰქონდათ ტორფი, რომელიც მოიპოვება ფოთში. ასევე მეურნეობას განვითარებული ჰქონდა მეცხოველეობა 250-სული მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი და 230-ღორი.

აქედან მეწველი ძროხა 60-სული, წელიწადში აბარებდა 180ტ რძესა და 90ტ ძროხის და ღორის ხორცს.

აქედან იმ დასკვნის გამოტანა შეიძლება, რომ სოფლის მეურნეობა განვითარების თვალსაზრისით საქართველოში, ერთ-ერთი პრიორიტეტული დარგია.

– სოფლის მეურნეობა არამხოლოდ წარმოებაა არამედ იგი ამავდროულად სოციალურ სფეროსაც წარმოადგენს და ამიტომ, საწარმოო სტრუქტურის თუნდაც მცირე დონით შეცვლა უშუალო გავლენას ახდენს სოფლის ყოფაცხოვრებაზე, მაგალითად: რომელიმე წარმოების მუშას, საწარმოს დახურვის შემთხვევაში შეუძლია სხვა წარმოებაში გადაინაცვლოს ან შეიცვალოს კვალიფიკაცია, მაშინ, როცა სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული გლეხისათვის მეურნეობის დაშლა ან დახურვა, სასიცოცხლო მნიშვნელობისაა.

– სოფლის მეურნეობის წარმოების მკვეთრად გამოხატული სეზონური ხასიათი და დროის ხანგრძლივობაზე დამოკიდებული საწარმოო ციკლი გავლენას ახდენს გლეხურ მეურნეობათა დაფინანსების პროცესზე. როგორც ვიცით, საქართველოში მოქმედი ბანკები დღეისათვის თავს იკავებენ სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის დაფინანსებისაგან.

– სოფლის მეურნეობაში იწარმოება სასოფლო-სამეურნეო ნედლეული, ხოლო ამ ნედლეულისგან ძირითადი სამომხმარებლო პროდუქცია: პური და პურ-პროდუქტები, რძის ნაწარმი, ხორცი, კვერცხი და სხვა. გადამამუშავებელი საწარმოების მეშვეობით საქონელი სამომხმარებლო ბაზარზე გადის. ამდენად, მოგების გარკვეული ნაწილი სოფლის მეურნეობიდან გადამამუშავებელ წარმოებაში გადაინაცვლებს.

ქვეყანაში სოფლის მეურნეობის აღორძინებისათვის, აუცილებელია სახელმწიფო მართვის ქმედითუნარიანობის ამაღლება და განმტკიცება, რადგან რაც უფრო სუსტია ეკონომიკა მით მეტი საჭიროა „ხილული ხელის“ ჩარევა. ასეთი მიდგომა ემყარება გენერალ დე-გოლის ფუძემდებლურ მოსაზრებას: - „რაც უფრო მეტად არის შერეული ეკონომიკა, მით უფრო აქტიურად უნდა იყოს მართული“, გამოთქვა ასეთი ჭკუმაღრი აზრი და მისი განხორციელება მოახდინა კიდევ საფრანგეთში. შეიძლება ითქვას, რომ ამით მან გადაარჩინა საფრანგეთი ეკონომიკური კატასტროფისაგან მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში. ამიტომაც, ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის აღორძინება-განვითარებისათვის საჭიროა სახელმწიფოებრივი მართვის ქმედითუნარიანობის ამაღლება, და საჭიროა გამოყენებული იქნას ადმინისტრაციულ-ორგანიზატორული მართვის სისტემა.

ამიტომ, საქართველოს ეკონომიკის აღორძინებისა და შემდგომი განვითარების მიზნით, აუცილებელია სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გადამამუშავებელი საწარმოების აღდგენა და განვითარება, რადგან პრაქტიკა ადასტურებს, რომ გაცილებით მომგებიანია პურ-პროდუქტების, ღვინის ნაწარმის, ყველის, ძეხვეულისა და ა.შ. პროდუქტებით ვაჭრობა, ვიდრე მათი ნედლეულის სახით გაყიდვა.

საჭიროა, ბაზრის მოთხოვნების შესაბამისად განხორციელდეს არარენტაბელური დარგების შეცვლა და ახალი დარგების განვითარება. მემცენარეობის ან მეცხოველეობის დარგების პარამეტრების განსაზღვრის დროს, ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მაჩვენებლად უნდა გახდეს წარმოებისათვის საჭირო ხვედრითი დანახარჯები.

მეცხოველეობის დარგის განვითარების ხელის შემშლელი ფაქტორებიდან უნდა აღინიშნოს, რომ არ ხდება მეცხოველეობის სფეროში საქმიანობის დაზღვევა, რის გამოც საერთაშორისო ორგანიზაციები, ადგილობრივი კომერციული ბანკები, კერძო ინვესტორები თავს არიდებენ ამ დარგის დაფინანსებას.

ამგვარად აგრარული სექტორის განვითარების ხელშეწყობისათვის საჭიროა გატარდეს შემდეგი ღონისძიებები:

- აგრარული ბიზნესის წახალისება საგადასახადო პოლიტიკით, სადაზღვევო ეფექტური სისტემით და სხვა;
- ორგანიზაციული და ფინანსური მხარდაჭერა (მეწარმეთა უზრუნველყოფა შესაბამისი ინფორმაციით, სპეციალისტების მომზადება, სუბსიდიები და სხვა);
- ინფრასტრუქტურის შექმნა (მისასვლელი გზები, ხიდები, სარწყავი არხების რემონტი და მშენებლობა, მშენებლობა, ელ-ენერჯის მიწოდება);
- სახელმწიფოს მიერ ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის გატარება შიგა ბაზრის დაცვის მიზნით;
- შეღავათიანი კრედიტების გაცემა გრძელვადიანი პერიოდით და სხვა ხელისშემწყობი ღონისძიებების გატარება.